

A televízió előtt

CSOÓRI SÁNDOR MÉGSEM
MARLON BRANDO

Van rá egy fogadásom — bárcsak elveszteném! —, hogy az interjút Csoóri Sándorral 60. születésnapján, a nézőknek csupán elenyésző hányada látta. Nem tisztos játék, sőt, komoly merénylet a költőt, egyáltalán a mai magyar költészetet Marlon Brandóval versenyeztetni. Mondhatja erre a Tisztelt Televízió, amit a 2-es csatorna teljes beindulásától fogva hangoztatni szeret, hogy kérem, ez egyszerű választás kérdése. Saját fülemmel hallottam a műsorigazgatói „ideológiát”: tudatosan történik a műsorok ütköztetése, annak érdekében, hogy az az ostoba, döntésképtelen magyar állampolgár gyakorolhassa a választás felelősségét.

Ez a látszólag tetszetős okoskodás azonban több szempontból is hamis. Mindenekelőtt azért, mert érthetetlen nagyképűséggel tízcsatornás állapotokból indul ki, figyelmen kívül hagyva azt a tényt, hogy szinte a világ minden táján a nemzeti televízió komolyan veszi, hogy úgy mondjam, küldetésének tekinti a nemzeti kultúra terjesztését és ápolását. Legjobb tudomásom szerint például a francia állami televízió évről évre hadat üzen az amerikai szórakoztatóipar beszivárgásának. Percre eldönti, mennyi tűrhető el belőle.

Lehetnék persze nagyvonalú, és mondhatnám: ez, az

engem oly nagy mértékben felháborító eset, pusztán figyelmetlenség a televízió részéről. De: Marlon Brando nem szabvány amerikai filmsztár, hanem nagy művész (tekintetében benne van Latinovics Zoltán tekintete), akiről még mi, az idősebb korosztály tagjai sem tudjuk igazán, miben áll legendás zsenialitása, hiszen többet olvashattunk róla, mint amennyit láthattunk színészi alakításaiból. A kíváncsiság tehát — még az entellektüelkörében is — természetes, hiszen az ifjú Marlon Brandót látni megismételhetetlen lehetőség, míg Csoóri Sándor könyveit bármikor leemelhetjük a könyvespolcra, vagy kikölcsönözhetjük a könyvtárból.

Csak hogy, amennyiben példának veszem, akkor kivételesen szembeszökő a példa. Hatvanéves lett egy magyar költő, aki nemcsak írásaival, de magatartásával is példát, erkölcsi mértéket adott a legcsodálatosabb években. Szinte csoda, hogy nála nem jellemhiba, hogy megérte a hatvan évét. Hogy tisztességes magyar irodalom is létezik, az nem kis mértékben Csoóri költői, prózaírói, emberi attitűdjének köszönhető. Arany János, Illyés Gyula, Németh László leszármazottja ő, egyenesági rokon, aki a vértelen forradalmár eszményének a megszállottja.

MAGÁN-KULTÚRPOLITIKA?

Ha tárgyilagos akarok lenni, akkor el kell ismernem, hogy nem feltétlen Csoóri Sándor és a magyar kultúra elleni merényletről van szó, hanem egy általános televíziós gyakorlatról, amely abból indul ki, hogy azoknak a magyaroknak is nyújtani kell valami szórakozást, akiket egyáltalán nem érdekel az, ami magyar. (Ha vannak ilyenek egyáltalán!) Én azonban úgy tapasztalom, hogy igen nehéz szövegeket igyekeznek megérteni az emberek csak azért, mert végre az őszinteség hangját fedezik fel bennük.

Félreértés ne essék: nem állítom, hogy kötelező, sőt, nemzeti felelősség kérdése elfogadni Csoóri Sándor világgképét. Gondolataiban az az igazán izgalmas, hogy vitára, kiegészítésre, vagy egyet nem értésre késztet, de mindenképpen az igazsághoz vezető ösvény elején. Ösztönösen, vagy tudatosan, vagy e kettő belülről irányított szintézise alapján? Emlékszem a szörnyűen ifjú, hatvanas évek egy jelenetére, amikor Eörsi István vidám-ellenzéki szónoklatára Csoóri azt mondta: „Tudod, Eörsi, a te elviselhetetlen optimizmusod engem a legsötétebb pesszimizmusba taszít.” (Mellesleg megjegyzem, hogy Eörsi nem sokkal előbb jött ki a börtönből.)

Később, 1980-ban *A panaszos hangról* című Csoóri-mű Eörsi-kritikájából ennek az

ellenkezője derül ki. Így kezdődik: „... ha Csoóri Sándor el van keseredve, azt mindig nagy okok okolják. Keserűségének krónikájából riasztóan pontos társadalomtörténet kerekedne. És mellesleg, egy elfogultság története is.” De aztán a teljes ellentmondást hogy végzi? „Megriadok. Csoórral vitázva csak nem sétáltam be az ő utcájába? Magam is a termelésről, mint 'közös vállalkozás'-ról kezdek ábrándozni. (1980-ban!) Az ábránd persze ábránd maradna, de nem szívhathna így mégis valamiféle potenciális, távlati realitást?” Ezek után a kérdés az: miféle szellemi sugárzás következménye, hogy végül is minden ellenfele azon kapja magát, hogy „besétál az utcájába”?

Lehetséges volna tehát, hogy Csoóri titka egyszerű létezés- és műtechnika? Sikertörténet megtalálnia a racionális gondolkodásnak és a költői pátoznak a tökéletes aranymetszéspontját? Azt a pontot, amely már maga is erkölcsi magaslat? Ahonnan nézve az útközben elpusztultak serege csupán genetikai gyengeséget bizonyít? Még ha így is volna, Csoóri nem ezt gondolja. Mert kénytelen oly igazságtalan korban élni, amikor cipelnie kell azokért is a felelősséget, akik belehaltak, és azokért is, akik belekurvultak.

Nem akárkit köszönhetünk volna tehát vasárnap este a televízióban hatvanadik születésnapján. Ez a Csoóri—Brando párharc durva, otromba, ízléstelen melléfogás volt, kirívó példája annak, mire becsülik abban a házban a mai magyar kultúrát, annak kiemelkedő képviselőit, ha csak nem szándékos, átgondolt magán-kultúrpolitika, valami szellemjárásféle, egy alkalmas hétfégi estén.

Kovács Júlia

